

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

BIBLIOTECA
PENTRU
TOȚI

Campania de Promovare a Culturii
este susținută și realizată în cooperare cu
Ministerul Culturii și Patrimoniului Național.

Colecția „Biblioteca pentru toți“ le-a oferit cititorilor români vreme de o sută de ani capodoperele literaturii române și universale, iar în 2009 s-a relansat cu gândul de a reedita titlurile clasice ale literaturii române. Îi vom reciti pe autorii ale căror opere ne-au însoțit viața și le vom lăsa de aici înainte moștenire celor dragi nouă cărțile devenirii noastre și ale devenirii lor. Un recurs cu care *Jurnalul Național* v-a obișnuit în ultimii ani de existență, recursul la România, care de acum va însemna un recurs la patrimoniul cultural național prin „Biblioteca pentru toți“, recurs ce va statua totodată răspândirea și păstrarea acestuia.

Marius Tucă
Jurnalul Național

PANAIT ISTRATI

SPOVEDANIE PENTRU ÎNVINȘI
TRECUT ȘI VIITOR

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Panait Istrati

PANAIT ISTRATI

SPOVEDANIE PENTRU ÎNVINȘI
TRECUT ȘI VIITOR

Prefață de Paul Cernat

Textele actualei ediții sunt reproduse după volumele: Panait Istrati, *Spovedanie pentru învinși*, Editura Dacia, 1990, traducere de Alexandru Talex (titlu original în limba franceză: *Vers l'autre flamme: confession pour vaincus: après 16 mois dans l'U.R.S.S.*) și Panait Istrati, *Opere, I, Trecut și viitor*,

Editura Academiei Române, Univers Enciclopedic, 2003.

Cronologie de Răzvan Năstase

Referințe critice de Bianca Burța-Cernat

Fotografii din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române

Prelucrare detaliu supracopertă: Bogdan Mitea

Copyright © 2012 Editura ART, pentru prezenta ediție

JURNALUL NATIONAL

Director: Marius Tucă

Director general: Dan Matiescu

Coordonator colecție: Ana-Maria Vulpescu

Date despre colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI:

www.jurnalul.ro; www.bibliotecapentrutoti.ro

Piața Presei libere nr. 1,

Corp D, etaj VIII, București, Sector 1,

tel.: 021-318 20 37, fax: 021-318 20 35

E-mail: editura.jurnalul@jurnalul.ro

GRUPUL EDITORIAL ART

Comenzi – Cartea prin poștă

C.P. 78, O.P. 32, cod 014810, sector 1, București
tel.: (021) 224.01.30, 0744.300.870, 0721.213.576;
fax: (021) 224.32.87

Redactori: Teodora Terciu, Georgiana Paraschiv

Tehnoredactor: Angela Ardeleanu

Producție: Walter Weidle

Tipărit la Radin Print, prin reprezentantul pentru România

4 Colours Advertising, www.4colours.ro

 Radin print

 4 Colours
Advertising

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ISTRATI, PANAIT

Spovedanie pentru învinși. Trecut și viitor / Panait Istrati ; trad. de Alexandru Talex ; pref. de Paul Cernat ; tab. cronologic de Răzvan Năstase și referințe critice de Bianca Burța-Cernat. – București : Art, 2012

ISBN 978-973-124-732-8

I. Talex, Alexandru (trad.)

II. Cernat, Paul (pref.)

III. Burța-Cernat, Bianca (ref. critice)

821.135.1-32

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

SPRE ALTĂ FLACĂRĂ
SPOVEDANIE PENTRU ÎNVINȘI
(1929)

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

[NOTA AUTORULUI]

Cele trei cărți care apar sub titlul *Spre altă flacără* sunt scrise în colaborare, fiecare cu profilul ei. Dacă le public cu numele meu, nu este decât temporar; de asemeni, fiindcă le semnez cu amândouă mâinile, nu pentru a-mi însuși ideile lor, ci ca să le asigure difuzarea în librării.

Căci ceea ce este înspăimântător, în toate epocile și mai ales într-a noastră, este că un om, al cărui nume n-are drept în cetate, să nu poată fi auzit, chiar de ar avea de-o sută de ori dreptate. Or, eu țin ca vocea prietenilor mei să fie auzită cât mai departe, această voce care adesea completează și uneori contrazice pe-a mea – voce care poate nu-i *singura* în diversitatea ei...

De n-ar fi numai pentru a suscita dezbaterea interzisă în Rusia și în această Internațională, a căror salvare o dorim.

P. I.

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

SPOVEDANIE PENTRU ÎNVIȘI

Înviși sunt toți oamenii care se află către sfârșitul vieții în dezacord sentimental cu cei mai buni semeni ai lor. Sunt unul dintre acești înviși. Și fiindcă există o mie de feluri în a fi în dezacord sentimental cu semenii săi, precizez că este vorba aici de acea penibilă despărțire, care aruncă un om în afara unei clase, după o întreagă viață de aspirații comune cu această clasă și cu sine însuși, și care rămâne totuși credincios nevoii care l-a împins totdeauna de-a lupta pentru dreptate.

Căci nevoia de dreptate este un sentiment, nicidecum o teorie. O știi astăzi, după o verificare pe scară foarte mare și mii de probe în sprijin. Cu aproape câteva excepții – câteodată mărețe, dar care nu modifică drama –, toți cei care vin la revoltă prin teorie, se duc odată cu teoria, la fel cu cei care vin din cauza burții sau ambiției și care se duc pe același drum. Dimpotrivă, sentimentul este forța care răscolește întreaga viață și o împarte peste tot. Poate ar fi trebuit să dau o definiție mai bună? Dar, dacă ar trebui să definim totul, n-aș fi făcut mai bine să rămân zugrav?!

Acum douăzeci și șapte de ani, într-o mahala a Brăilei, am auzit vorbindu-se pentru prima oară despre dreptate. Orașul meu natal era atunci zguduit puternic de mari agitații populare: elevatoare aduse pe cale ferată și elevatoare plutitoare se abătuseră fără întrerupere asupra bătrânului nostru port, amenințând cu foamea șase mii de hamali, împreună cu familiile și neamurile lor alcătuiau două treimi din populația orașului.

– Dreptate!, strigară patruzeci de mii de piepturi.

– Progres, răspunse prefectul, înconjurat de trei companii de soldați.

Nu eram hamal. Nimeni din neamul meu nu a fost. Mama își agonisea pâinea spălând murdăria celor care cumpăraseră elevatoarele. Totuși, răspunsul prefectului mă răni sufletește, pentru

Resp tot restul zilelor mele: Și din cauza asta îmi aplecai urechea la răspunsul unui orator socialist, care vorbea despre dreptate. Și deoarece hamalii strigau: „O să aruncăm elevatoarele în Du-năre!“ – răspunsul lui fu:

– Nu! Mai întâi, fiindcă o să vă împiedice, sub amenințarea puștilor; apoi chiar de ați reuși, alte elevatoare vor veni să înlocuiască pe cele distruse de voi. Este tehnica modernă. Dar această tehnică, care vă lovește astăzi, trebuie să devină într-o zi proprietatea voastră și să slujească așa cum se cuvine interesele tuturor celor ce muncesc.

– Bine, răspunseră hamalii. „Să privim, cu nepăsare, eveni-mente!“

A fost o lungă așteptare, care durează încă în România, ca și în restul lumii. Trebuie să trăiești și să lupți. Ca să trăiești poți avea mai multe mijloace, dar ca să lupți nu-i decât unul singur: să lovești adversarul. Și adversarul meu a fost, rămâne și va conti-nua să fie adversarul clasei mele, cel care construiește elevatoare pentru profitul său personal, înfometează clasa mea și-o mitraliază atunci când ea strigă: „Dreptate!“

Până pe la patruzeci de ani, mă aflam încă printre cei care sunt înfomețați și mitraliați. Și dacă astăzi nu mă mai înfome-tează, apoi mitraliat voi fi totdeauna. Căci orice s-o întâmpla după această dispută strașnică, în care m-am angajat cu clasa mea, un fapt va rămâne sigur: voi trage neîncetat în pieptul sau în spatele celor care înfometează pe oameni și apoi îi mitraliază. Și în ziua când mă voi afla – cum mi s-a și întâmplat – stând la masă cu vreunul din acei care înfometează și mitraliază, s-o știe că nu mă aflu acolo decât ca să mă pregătesc să-l lovesc mai bine!

Dacă mă voi îndepărta de spusele mele, ai mei să mă doboare în stradă, fără nicio judecată.

Și-acum, să vedem până unde sunt un învins și mă despart de ai mei, neîncetând niciodată să combat pe dușmanii omului liber.

Ei bine, mă despart de prietenii mei comuniști, până la ceea ce înseamnă orgoliul lor în Rusia: construcția socialismului. E trist pentru vechea noastră prietenie, dar asta e.

Respect Nu discut această construcție și admit să fie socialistă, chiar atunci când nu e vorba decât de întreprinderi „model“, care funcționează prost și vor continua să funcționeze astfel, câtă vreme vor fi conduse de comuniști incapabili. Și ar trebui să-i iertăm, dacă am fi și noi niște incapabili. Dacă s-ar încerca să facă din mine un ministru, aș răspunde îndată că nu există un minister pe care l-aș putea sluji folositor; dar dacă mi s-ar da să conduc un șantier de zugrăveală, m-aș achita cu competență. Aș fi de asemeni util ori de câte ori și pretutindeni unde m-ar face să înțeleg funcționarea unui resort.

Căci clasa muncitoare nu-i vinovată, când este neștiutoare, de ceea ce nu a învățat niciodată. Dar șefii ce i se impun sunt buni de spânzurătoare, când îi compromit viitorul, punând cu orice preț carul înaintea boilor, prin toate mijloacele și oricât ar costa.

Aici, o paranteză este necesară.

Înainte de-a ști că teoreticieni foarte energici s-au aplecat să construiască socialismul în pripă și oricât ar costa, am fost partizanul luării puterii prin toate mijloacele. Nu era o convingere din cărți. Ci o chestiune cu totul de temperament. Crescut în marginea somnoroasei mișcări social-democrate, care trebuia să arunce atât de josnic proletariatul în războiul mondial, m-am complăcut totdeauna într-un sindicalism bătăios. Acest sindicalism a fost ilustrat, în mișcarea revoluționară românească, de trei figuri, dintre care două foarte importante: Al. Const(antinescu), șeful nostru, condamnat la moarte și dispărut în lume, și Ștefan Gheorghiu, organizator bun, azi dezamăgit și învins. Gravitând în jurul lor, în răstimpul dintre două călătorii în Egipt, însemnam ceva cam a cincea roată de la căruță. Dar tuspatru îl plictiseam destul pe Christian Rakovski, liderul partidului social-democrat, care ne detesta afectuos.

Apariția bolșevismului, după Zimmerwald și Kienthal, mă subjugă prin fermitatea, precizia și curajul său. Am aderat de îndată, a doua zi după Revoluția din Octombrie, fără să țin seama că mă aflam atunci în Elveția și că acest gest putea să mă coste scump. Această adeziune publică va putea fi citită în *La Feuille* (azi dispărută), a viteazului Jean Debrit, la Geneva. Aici am

Respublicat primul meu articol în limba franceză. Trimes fără speranță la *La Feuille*, a apărut în pagina întâia, cu titlul *Tolstoism sau bolșevism?*, semnat *P. Istr.*¹ Mi-e mai scump decât tot ce am scris de-atunci, căci – orice se va întâmpla cu Internaționala a treia și construcția socialistă a comuniștilor ruși – bolșevismul pe care-l salutăm se adresa lumii muncitoare prin gura lui Lenin și el nu va pieri câtă vreme vor fi revoluționari, trimiși la moarte de capitalismul criminal, iar în Siberia de comuniști execrabili.

Cu această revoltă în inimă și scăpat de fantomele wilsoniene, am debarcat la Paris, în primăvara lui 1920. Oraș-Lumină, centru al civilizației occidentale.

Bieți nătărăi ce suntem! Credeam în toate acele cuvinte. Aveam încredere în infanteristul care venea din tranșee și într-o supremă elită a gândirii franceze de tradiție revoluționară. Tocmai citisem magnificul *Foc* al lui Barbusse și-l purtam în suflet pe Romain Rolland. De asemeni, ascunzându-mi bolșevismul cât mai bine posibil, am crezut o clipă în aceste două forțe ale Franței civilizatoare.

„Ah, îmi spuneam, poate că experiența dureroasă a victimelor războiului, unită cu curajul scriitorului revoluționar vor izbuti să salveze lumea, fără a o face să sufere teribila operație bolșevică!“

Mă înșelam înfiorător. „Infanteristul“ – tare pe prima sa de demobilizare, mândru de Crucea de Război și glorios de rănile primite – fu cât pe-aci să-mi învinețească un ochi, în *Place de l'Étoile*, fiindcă nu mi-am scos pălăria în fața unei mascarade războinice. Era drumul deschis fascismului în fașă.

Cât despre scriitorul francez, de tradiție revoluționară, e ceva mai lung de povestit:

Mai întâi, am avut nenorocirea să devin eu însumi un scriitor. La început, a fost o mare bucurie. Drace! Parisul poate face atari miracole: să scoată un golan din praful drumului și să-i deschidă toate porțile posibile! Nu-i deloc banal, dar așteptați! Nu sunt numai eu, singurul. O familie imensă de golani – între care nu sunt nici cel mai bun, nici cel mai rău – valorează mai mult decât mine, nu pentru ceea ce scrie, ci pentru cărbunele pe care-l

¹ *La Feuille*, 24 iunie 1919 (n. tr.).